

Korte bijdragen

FOURAGEERGEDRAG VAN DE GRAUWE PIJLSTORMVOGEL PUFFINUS GRISEUS VOOR DE NEDERLANDSE KUST

FORAGING BEHAVIOUR OF THE SOOTY SHEARWATER PUFFINUS GRISEUS OFF THE DUTCH COAST

Door de indrukwekkende resultaten bij pelagische vogeltochten in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten zijn sinds enige jaren ook Nederlandse vogelaars in de verleiding gekomen om het ruime sop te kiezen. Hierbij hebben we vastgesteld dat doorgaans vanaf een schip minder soorten, minder individuen en ook minder zeldzaamheden worden waargenomen dan vanaf een goede trekpost langs de kust. Op dagen dat langs de Hondsbossche Zeewering veel trek werd waargenomen bleek dat enige zeemijlen uit de kust vrijwel geen trekbewegingen werden opgemerkt. Toch heeft het observeren van vogels op volle zee een aantal grote voordelen. Soorten die langs de kust gewoonlijk op grote afstand worden gezien, kunnen vanaf een schip tot op enkele meters worden beoerd. Bovendien is het pelagische milieu van helder water en onbemmerde golfslag voor bepaalde soorten aanleiding om gedrag te vertonen dat langs de kust nooit wordt opgemerkt.

Zo werd ik er kort geleden op attent gemaakt dat er weinig of niets bekend is over het fourageergedrag van de Grauwe Pijlstormvogel *Puffinus griseus* voor de Nederlandse kust en dankzij ervaringen met pelagische tochten in het zeegebied ten noorden van Schiermonnikoog en Ameland in het najaar van 1987 en 1988 ben ik hierover één en ander te weten gekomen. Hier volgen enige van mijn ervaringen.

Op vier van de in totaal vijf dagtochten werden Grauwe Pijlstormvogels waargenomen: 6 en 20 september en 3 oktober 1987 en 18 september 1988. Maximaal werden op één dag 12 exemplaren (3 oktober 1987) vastgesteld, mogelijk ging het hier echter maar om enkele vogels. Gewoonlijk werden solitaire vogels gezien, maar enkele malen werden twee of drie vogels tegelijk gezien. Een groot deel van de waargenomen Grauwe Pijlen vertoonde de magnifieke "keil"-vlucht met strakke vleugels, die we ook vanaf de kust meestal waarnemen. In de meeste gevallen vlogen de vogels parallel aan de kustlijn, ongeveer van oost naar west., waarbij ze ons schip naderden, bij de achterstevén even inhielden, en vervolgens hun tocht voortzetten. Dit gedrag doet vermoeden dat Grauwe Pijlstormvogels belangstelling hebben voor schepen, in het bijzonder voor de eetbare zaken die zo'n schip mogelijk te bieden heeft. Nu worden wij op het schip vergezeld door sportvissers, wat met zich meebrengt dat na gedane vangsten veel visafval overboord wordt gezet. Voor meeuwen, Noordse Stormvogels *Fulmarus glacialis* en Jan van Genten *Sula bassana* betekent dit een ordináire schranspartij, maar de Grauwe Pijlstormvogel moet eerst enige 'schroom' overwinnen voor hij zich in dit ruige gezelschap zal begeven. Aanvankelijk blijven zij op veilige afstand in het schuimspoor van het varende schip zitten en vliegen in korte etappes tot op enkele tientallen meters van het schip. Bij elke volgende etappe wordt het schip dichterbij genaderd, totdat zij voldoende moed lijken te hebben verzameld om zich in de krioelende meute te storten. Tenslotte wordt al vechterend en krijsend een stuk vis buitgemaakt. Eenmaal was een individu zo geobsedeerd door de overvloed aan voedsel, dat de vogel tot vlakbij de thuishaven Lauwersoog werd gelokt, dus tot diep in de Waddenzee.

Dankzij de activiteiten van de vissers bleek het mogelijk nog een andere fourageertechniek van de Grauwe Pijlstormvogel waar te nemen. Op zoek naar een goede stek voor Makreel *Scomber scombrus* koerst de schipper zeewaarts tot ongeveer 10 zeemijlen uit de kust, waar helder water wordt bereikt. De aanwezigheid van Makreel wordt vaak d.m.v. echopeiling vastgesteld, maar ook vogelconcentraties zijn een indicatie van de aanwezigheid vna visscholen. Concentraties van Jan van Genten en diverse meeuwesoorten houden vaak verband met de aanwezigheid van scholen Sprot *Sprattus sprattus*. Volgens de schipper, de heer Staal, vormen deze visjes een belangrijke prooi voor de Makreel, zodat op deze plaatsen gewoonlijk goede Makreelvangsten mogelijk zijn. De Grauwe Pijlstormvogel is vooral geïnteresseerd in de Sprot die door de Makreel naar de oppervlakte wordt gedreven. De vistechiek van de Grauwe Pijlstormvogel bestaat uit het met gematigde snelheid heen en weer vliegen boven de school, waarbij zo nu en dan op de visjes wordt gedoken. Deze stootduiken vinden vanaf geringe hoogte plaats, in een hoek van ongeveer 45 graden en met de vleugels enigszins ingetrokken. Na een dergelijke stootduik blijven de vogels soms enige tijd op het water zitten en pikken wat om zich heen. Enkele malen stelde ik vast dat een vogel, vanuit zittende houding, onderdook en na enige seconden weer bovenkwam. Mij is echter niet gebleken, dat de pijlen succes hebben met deze vistechiek.

Deze waarnemingen van fouragerende vogels bevestigen het idee dat de Grauwe Pijlstormvogel niet alleen onze kustwateren passeert tijdens de trektocht naar het zuidelijk halfrond of door storm naar onze kust wordt gedreven, maar dat ze hier ook wel degelijk van geschikte voedselsituaties profiteren.

Mensen met goede zeebenen, die persoonlijk kennis willen maken met het pelagische milieu voor de Nederlandse kust, kunnen contact opnemen met de schipper van m.s. Lauwers, de heer Staal (050-566532). De prijs voor een dagtocht (ca. 8 uur) is 35 gulden, maar met een grote groep kan reductie worden bedongen. Voor een succesvolle tocht lijken de maanden september en oktober het meest geschikt met een goed kans op Grauwe Pijlstormvogels en vele andere interessante zeevogels, waaronder Vorkstaartmeeuw *Larus sabini*, Zwartkopmeeuw *L. melanocephalus*, Vaal Stormvogeltje *Oceanodroma leucorhoa* en vier soorten jagers.

Summary Since so far very few observations have been made of foraging Sooty Shearwaters in the Dutch coastal waters of the North Sea, in spite of its rather frequent occurrence in autumn in these waters in hard weather conditions, in this short note two different foraging strategies are described, which were observed in September and October 1987 and 1988 from a ship manned with game fishers north of the Wadden Sea isles. Since fish remains were regularly thrown overboard, the vessel was usually accompanied by flocks of gulls, Gannets and Fulmars, mixing together and fighting vigorously over pieces of fish. Sometimes these flocks were joined by a Sooty Shearwater, but these birds seemed rather more 'timid', often waiting and hesitating at a larger distance. The ship was approached little by little and eventually the bird would join in the general fight over the fish remains. The second strategy was observed near free fishing flocks of Gannets and gulls taking advantage of Sprat driven to the surface by Mackerel. The Sooty Shearwaters flew to and fro at a moderate speed, plunge-diving now and again from low heights and at an angle of some 45°. After reappearing the bird usually stayed swimming for some time, sometimes diving again out of swimming posture. This strategy was never seen to be successful.

Wim E.M. van der Schot, Oostenburgervoorstraat 79hs, 1018 MP Amsterdam.